

Paulina Peret-Drążewska*, Lucyna Myszka-Strychalska**,
Mateusz Marciniak***, Bożena Kanclerz ****
Ewa Karmolińska-Jagodzick *****

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

* pperet@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9228-4009>

** lucyna.myszka@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2973-1379>

*** mateusz.marciniak@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7131-626X>

**** b.k@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5496-2139>

***** ekarmoli@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6076-8087>

Młdzież akademicka w okresie pandemii COVID-19 Studencka antycypacja zmian życiowych wobec sytuacji kryzysowej

Abstrakt: Rzeczywistość pandemii wirusa SARS-CoV-2 przyniosła konieczność dostosowania się do szeregu zmian dotyczących funkcjonowania jednostek w niemalże każdym obszarze życia. Warunki społeczno-gospodarcze oraz kondycja psychofizyczna jednostek w dobie pandemii COVID-19 stały się czynnikami determinującymi zmianę codziennych nawyków, stylu życia oraz perspektywy patrzenia na przyszłość. Niestabilna sytuacja osobista, ekonomiczna i zawodowa stała się również doświadczeniem młodzieży akademickiej.

Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest analiza wyników badań zespołowych na temat specyfiki funkcjonowania młodzieży akademickiej w okresie pandemii COVID-19, w szczególności w zakresie określenia przewidywań studentek/studentów o wpływie pandemii na ich przyszłe zmiany życiowe.

Badania zostały przeprowadzone z udziałem studentów różnych trybów studiów (N = 1259) z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety internetowej (CAWI). Przedstawione w artykule wy-

niki badań naukowych wskazują na wielość zmian życiowych spodziewanych przez młodzież akademicką w wyniku pandemii COVID-19. Zmiany te ujawniły się szczególnie w obszarze relacji interpersonalnych, co spowodowane było koniecznością zachowania izolacji społecznej w warunkach pandemicznych.

Rozważania podjęte w artykule mogą być pomocne przy określeniu kondycji psychofizycznej oraz warunków socjoekonomicznych i edukacyjno-zawodowych studentek oraz studentów w warunkach sytuacji kryzysowych, takich jak pandemia COVID-19. Umożliwi to wdrażanie odpowiednich działań oraz programów profilaktycznych, wspierających tę grupę społeczną w adaptacji do funkcjonowania w nowej rzeczywistości pandemicznej (jak również postpandemicznej) oraz przeciwdziałających trudnościom, lękom, obawom związanym ze zmianami życiowymi przewidywanymi w przyszłości.

Słowa kluczowe: COVID-19, pandemia, młodzież akademicka, zmiany życiowe, sytuacje kryzysowe.

Wprowadzenie

Rzeczywistość pandemii COVID-19¹ przyniosła konieczność dostosowania się do wielu zmian dotyczących funkcjonowania jednostek w niemalże każdym obszarze życia. Przełamanie rutyny, codzienności oraz przewidywalności codziennej egzystencji wynikające z nagle ujawnionej zmiany warunków życia nie pozostało bez znaczenia dla realizacji założonych celów oraz planów życiowych.

Warunki pandemiczne przyniosły konieczność izolacji społecznej regulowanej różnymi sankcjami i obostrzeniami na niemal każdym szczeblu i w każdym obszarze funkcjonowania ludzi (New York Times 2020). Miały bowiem wpływ m.in. na gospodarkę (BBC News, 2020), turystykę (World Tourism Organisation 2020), kulturę (OECD 2020) oraz edukację (UNESCO 2020). Również polityka, sport, służba zdrowia, religia, demografia, przestępczość oraz wiele innych sektorów dotknięte zostały skutkami pandemii COVID-19. Potwierdzeniem niniejszego stwierdzenia może być liczba 3 010 000 wyników prac naukowych z różnych dziedzin i dyscyplin naukowych wyszukiwanych w dniu 13.12.2022 w bazie Google Scholar za pomocą haseł „COVID-19 impact”.

Warunki społeczno-gospodarcze oraz kondycja psychofizyczna jednostek w dobie pandemii stały się czynnikami determinującymi zmianę codziennych nawyków, stylu życia oraz perspektywy patrzenia na przyszłość. Sytuacja ta dotknęła każdą grupę społeczną oraz wiekową niezależnie od miejsca zamieszkania czy pochodzenia (Center For Systems Science and Engineering at Johns Hopkins University 2022; World Health Organisation 2021), co postawiło ludzkość przed zadaniem

.....

¹ W celu uniknięcia powtórzeń w artykule wymiennie oraz równoznacznie stosowane będą terminy: pandemia COVID-19 oraz pandemia wirusa SARS-CoV-2 w znaczeniu: pandemia zakaźnej choroby COVID-19 wywoływanej przez koronawirusa SARS-CoV-2.

reorganizacji oraz redefinicji zastanych, sztywno określonych reguł funkcjonowania, oraz podjęcia ponownej refleksji nad pytaniami egzystencjalnymi.

Niestabilna sytuacja osobista, ekonomiczna, zawodowa stała się również doświadczeniem młodzieży akademickiej (Cao i in. 2020; Chirikov i in. 2020; Kumar, Agarwal 2021; Marques i in. 2020). Był to wynik powszechnie obowiązujących obostrzeń związanych z przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2, odczuwanych lęków i obaw związanych z zagrożeniem życia i zdrowia, jak również zmian w funkcjonowaniu placówek edukacyjnych, w tym uczelni wyższych (Gambin i in. 2021; Jaskulska i in. 2022). Badania porównawcze realizowane wśród europejskich studentów wskazują, iż wyłonić można zarówno globalne wymiary doświadczeń pandemicznych, jak i obszary zróżnicowane w poszczególnych krajach (Toffolutti i in. 2022). W grupie młodych dorosłych czynnikami odgrywającymi kluczową rolę dla powstawania problemów w zakresie zdrowia psychicznego pełni izolacja społeczna, połączona z samotnością i koniecznością utrzymywania dystansu społecznego. Z kolei obawa przed zakażeniem nie jest najistotniejszym czynnikiem dla tej grupy (Rania, Coppola 2022). Warto przy tym nadmienić, że w porównaniu z innymi krajami europejskimi, w Polsce odnotować można niski wskaźnik zaufania do szczepień, jak również do specjalistów ochrony zdrowia. Jednocześnie wyższy jest opór do realizacji rekomendacji i ograniczeń wprowadzanych w celu przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się pandemii (European Commission 2022).

Decyzją polskiego rządu od dnia 16 marca 2020 r. zawieszono stacjonarne zajęcia w szkołach i na uczelniach wyższych (MEN 2020; MNiSW 2020). Od 25 marca 2020 r. placówki oświaty miały obowiązek wprowadzenia zmiany formuły kształcenia ze stacjonarnego na zdalne. W wyniku utrzymującego się zagrożenia epidemicznego obowiązek ten został utrzymany do końca roku akademickiego 2020/2021, a zatem rzeczywistość nauki zdalnej okazała się doświadczeniem długotrwałym, niepozostającym bez znaczenia dla funkcjonowania studentek oraz studentów, również w pozostałych obszarach aktywności (np. życie towarzyskie, rozrywka, praca). Rzeczywistość pandemii spowodowała liczne zmiany w strukturze aktywności życiowych, takich jak: jakość relacji, zmiana miejsca zamieszkania, zmiana sytuacji ekonomicznej (Domaradzki 2022; Jankowiak i in 2022; Jaskulska i in 2022; Wieczorek i in. 2021).

Zasadniczym celem artykułu jest analiza specyfiki funkcjonowania młodzieży akademickiej w okresie pandemii COVID-19, szczególnie w zakresie przewidywanych przez nią zmian życiowych wynikających z pandemii. Rozważania te podjęto na podstawie wyników badań zespołowych zrealizowanych wśród studentek i studentów. Podjęta tematyka wydaje się zasadna, ponieważ może być pomocna przy określeniu kondycji psychofizycznej oraz warunków ekonomiczno-edukacyjno-zawodowych studentek oraz studentów w warunkach pandemii COVID-19. Umożliwi to wdrożenie odpowiednich działań oraz programów profilaktycznych wspierających niniejszą grupę społeczną w adaptacji do funkcjonowania w no-

wej rzeczywistości pandemicznej (jak również postpandemicznej²) oraz przeciwdziałających trudnościom, lękom, obawom związanym ze zmianami życiowymi przewidywanymi w przyszłości. Warto podkreślić, że przewidywania związane z pojawieniem się zmian życiowych w następstwie pandemii stanowią istotny wyznacznik nastrojów oraz kondycji psychofizycznej jednostek oraz ich realną ocenę wpływu warunków pandemicznych na dalsze losy.

Podjęta w artykule problematyka badawcza wpisuje się zatem w niniejszy dyskurs analiz funkcjonowania młodzieży akademickiej w rzeczywistości pandemicznej. Warto również podkreślić aktualność niniejszej problematyki, ponieważ długofalowe skutki pandemii COVID-19 odczuwalne są do dziś, generując piętrzenie się trudności i uruchamiając maszynę zależności przyczynowo-skutkowych, którą trudno zatrzymać. W debacie publicznej oraz dyskursie naukowym pojawiają się pytania o to, jaka będzie rzeczywistość postpandemiczna oraz jakie wyzwania będzie niosła za sobą dla partycypującej w jej przestrzeni młodej jednostki (Dymecka 2021; Zakaria 2021).

Rozważania podjęte w artykule wydają się zasadne, ponieważ mogą być pomocne przy określeniu kondycji psychofizycznej, relacji z rodzicami oraz warunków ekonomiczno-edukacyjno-zawodowych studentek oraz studentów w warunkach pandemii COVID-19. Umożliwi to wdrożenie odpowiednich działań oraz programów profilaktycznych wspierających niniejszą grupę społeczną w adaptacji do funkcjonowania w nowej rzeczywistości pandemicznej (jak również postpandemicznej) oraz przeciwdziałających trudnościom, lękom, obawom związanym ze zmianami życiowymi przewidywanymi w przyszłości.

Młodzież akademicka w okresie pandemii COVID-19

Termin „młodzież akademicka” obejmuje osoby mające aktywny status studentki/studenta. W świetle koncepcji psychologii rozwoju człowieka są to jednostki realizujące zadania rozwojowe przynależne do okresu wczesnej dorosłości. Psychospołeczna specyfika rozwojowa okresu wczesnej dorosłości zakłada w tym czasie „naukę bycia dorosłym” oraz posiadanie perspektywy długotrwałego funkcjonowania w dorosłości, co nie pozostaje bez znaczenia dla celów życiowych i określania planów na przyszłość (Oleś 2011).

.....

² Posługując się w artykule zwrotem „(post)pandemiczny” mamy na myśli aktualną sytuację (z dnia 17.12.2022), kiedy to w Polsce nie występuje stan epidemii wirusa SARS-CoV-2 (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia od 16 maja 2022 roku), jednakże nadal utrzymany jest stan pandemii. Większość obostrzeń oraz regulacji związanych z rozprzestrzenianiem wirusa zostało zniesionych. W opinii publicznej o pandemii mówi się w czasie przeszłym, mając na myśli najtrudniejsze pierwsze fale pandemii koronawirusa. Można zatem mówić o postpandemicznej rzeczywistości, jednakże nadal oficjalnie pandemia COVID-19 trwa – stąd określenie „(post)pandemiczny”.

W świetle powyższych atrybutów okresu wczesnej dorosłości młodzież akademicka zmagająca się z niepewnością egzystencji stoi przed zadaniem reorganizacji planów życiowych na przyszłość (Klimkowska 2016). W kontekście przewidywań planów życiowych młodzieży akademickiej warto również odnieść się do kategorii „stającej się dorosłości” Jeffreya J. Arnetta. Jej konstytutywną cechą jest odroczenie realizacji zadań przynależnych do dorosłości, takich jak: założenie rodziny, podjęcie pracy, niezależność ekonomiczna. Etap „stającej się dorosłości” uwypukla ukierunkowanie tego okresu rozwojowego na dorosłość, bowiem dotyczy on zjawisk i procesów właśnie dla dorosłości przypisanych, a jeszcze niezrealizowanych (Arnett 2004).

Warunki pandemii COVID-19 nie pozostały bez wpływu na codzienne funkcjonowanie, jakość życia oraz kondycję psychiczną młodzieży akademickiej. Czas studiów to okres szczególnie intensywnego życia towarzyskiego, poszukiwania partnera/partnerki życiowej, co wynika ze specyfiki rozwojowej etapu wczesnej dorosłości. Rzeczywistość pandemii COVID-19 znacznie utrudniła realizację tych zadań rozwojowych. W obliczu konieczności nagłego dostosowania się do nieznanych dotąd reguł życia, odczuwanego lęku o zdrowie/życie swoje oraz bliskich oraz nieprzewidywalność dalszych losów, można ująć warunki pandemiczne jako czynnik generujący u jednostek kryzys psychiczny (Babicki, Mastalerz-Migas 2020). Stan ten jest następstwem faktu, iż przeżywane jest na tyle trudne wydarzenie, problem którego rozwiązanie staje się nieosiągalne ze względu na nieposiadanie wystarczających zasobów skutecznego radzenia sobie. Znamienną cechą bycia w kryzysie jest również jego istotność dla dalszego kierunku rozwoju jednostki (James, Gilliland 2006).

W obliczu pandemii COVID-19 jako swoistej sytuacji kryzysowej przesyconej stanem niepokoju, lęku i niepewności pojawiły się u studentów i studentek refleksje na temat przewidywań dotyczących wpływu pandemii na plany oraz zmiany życiowe (Skalski 2021). Mając na uwadze psychospołeczną specyfikę funkcjonowania młodzieży akademickiej oraz zadania rozwojowe okresu wczesnej dorosłości (Przetacznik-Gierowska, Tyszkowa 1996) warto podkreślić, iż wspomniane modyfikacje wymagają posiadania szczególnych umiejętności dostosowywania się do warunków pandemicznych oraz podjęcia rozważań na temat ich wpływu na przeobrażenia życiowe oraz przyszłe losy.

Badania realizowane w okresie pandemii COVID-19 wśród polskiej młodzieży akademickiej wskazują obniżenie poziomu zdrowia psychicznego spowodowane stanem pandemii i identyfikują wynikające z niej przemiany codziennego życia studentów (Wieczorek i in. 2021; Marciniak i in. 2022). Tendencje te diagnozowano zarówno w grupie młodzieży akademickiej, jak i wśród młodszych grup wiekowych. Wśród czynników pozytywnie powiązanych ze zdrowiem fizycznym i psychicznym i uogólnionym dobrostanem wskazać można wsparcie społeczne, zaangażowanie życiowe i społeczne, wysoką samoocenę, a wśród czynników powiązanych z nimi negatywnie – lęk przed chorobą COVID-19 (Turska, Stępień-

-Lampa 2021; Marciniak i in. 2022; Jaskulska i in. 2022). Młodzież czuła się także nieprzygotowana na stan pandemii, co wynikało między innymi z braku kompetencji społecznych, ale także z niewystarczającego poziomu wsparcia psychologicznego ze strony placówek oświatowych (Domaradzki 2022; Jankowiak i in. 2020).

W obliczu pandemii COVID-19 dynamicznie zmieniająca się sytuacja życiowa młodych oraz wieloaspektowe jej skutki ukazały potrzebę podjęcia interdyscyplinarnych debat nad najbardziej aktualnymi przemianami w tym zakresie. Odmienne warunki egzystencji generowały szereg zmian w wielu obszarach aktywności młodych ludzi, co stało się przedmiotem zainteresowań naukowo-badawczych socjologii, pedagogiki, psychologii, ekonomii. Potrzeba aktualizacji informacji ze względu na zmianę warunków życia sprawiła, iż ukazało się wiele raportów badawczych na temat specyfiki życia w dobie pandemii i jej wpływu na jakość życia. Zaledwie cztery miesiące po ogłoszeniu stanu pandemii ukazał się raport „Życie codzienne w czasach pandemii” (Drozdowski i in. 2020), prezentujący wyniki badań zrealizowanych w marcu 2020 roku, a zatem dotyczące nastrojów oraz zmian w funkcjonowaniu ludzi w najwcześniejszym okresie pandemii. Przedmiotem analiz empirycznych na wczesnym etapie pandemii stały się także: system szkolnictwa wyższego (Mazur 2021; Szczęsny 2020), doświadczenia studentów i studentek (Długosz 2020) oraz kondycja psychofizyczna studentów oraz pracowników uczelni (Rzecznik Praw Pacjenta 2020).

Sytuację młodych w czasie pandemicznej rzeczywistości opisuje szereg doniesień badawczych, w których analizie poddano szczegółowe zagadnienia związane z funkcjonowaniem studentów i studentek w dobie zagrożenia wirusem SARS-CoV-2. Zmiany przez nich przeżywane w tym okresie dotyczą różnych aspektów ich funkcjonowania, jednak najczęściej obserwowane są w obszarze aktywności zawodowej na rynku pracy, edukacji, interakcji międzyludzkich (Mascherini, Campajola 2020), jak również doświadczania trudnych emocji oraz lęku (Cao i in. 2020), zaburzenia rytmu codzienności (Kumar, Agarwal 2021), pogorszenia zdrowia psychicznego (Chirikov i in. 2020; Marques i in. 2020).

Metodologia badań

W niniejszym artykule przedstawiono wybrane wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu naukowego pt. „Młodzież akademicka w okresie pandemii COVID-19”. Był on poświęcony analizie zmian doświadczanych i przewidywanych przez studentki i studentów w obszarach kariery zawodowej, relacji rodzinnych i rówieśniczych, duchowości oraz zaangażowania obywatelskiego. Podstawowe założenia skonstruowanego na jego potrzeby modelu wynikają z faktu, że wskazane sfery aktywności młodzieży akademickiej prawdopodobnie ulegną zmianom, zróżnicowanym ze względu na czynniki związane z odczuwanymi lękami, koniecznością przeobrażeń w jej codziennym funkcjonowaniu, ograniczeniami aktywności

(m.in. lockdown) oraz właściwościami indywidualnymi odnoszącymi się do cech osobowościowych.

Projekt badawczy miał charakter ilościowy, co pozwoliło stosunkowo dokładnie określić skalę oraz rozmiar zachodzących zmian, z uwzględnieniem obszarów najbardziej i najmniej podatnych na zmiany w czasie pandemii COVID-19.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego w celu zgromadzenia danych statystycznych odnoszących się do faktów na temat opisywanego zjawiska, jakim jest zmiana w wyżej wymienionych obszarach życia młodzieży akademickiej. Doświadczane i przewidywane zmiany życiowe mogą mieć istotny wpływ na zachowania, podejmowane decyzje i codzienne funkcjonowanie studentek i studentów, a wyniki badań w tym zakresie pozwoliły określić zasięg, natężenie i zakres opisywanych zmian.

Zastosowaną techniką badawczą była ankieta internetowa CAWI (Computer Assisted Web Interview). Ze względu na konieczność zachowania warunków izolacji społecznej w dobie pandemii, był to adekwatny sposób gromadzenia danych. Ze względu na ograniczenia wynikające zarówno ze sposobu dystrybucji ankiety, jak i doboru próby (m.in. cechy ochotników, którzy zdecydowanie chętniej biorą udział w różnego rodzaju badaniach naukowych w roli respondentek i respondentów). Wynikiem przyjętej procedury i organizacji badań jest niereprezentatywność rezultatów badań. Badanie ma zatem charakter eksploracyjny.

Narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety przygotowany na portalu internetowym ZOHO, który zapewnia ochronę danych i anonimowość respondentek i respondentów.

W kwestionariuszu umieszczono pytania dotyczące wybranych: obszarów życia młodzieży akademickiej (zawodowego, relacji przyjacielskich, relacji rodzinnych i partnerskich, duchowości i zaangażowania społeczno-obywatelskiego), aspektów funkcjonowania w okresie pandemii COVID-19 oraz charakterystyk osobowych (m.in. dane demograficzne) i uwarunkowań sytuacyjnych. Ze względu na problematykę tekstu, analizie poddano w nim odpowiedzi badanych na pytanie dotyczące przewidywanych zmian życiowych „Czy ma Pan/i przecucie, że Pana/i życie zdecydowanie zmieni się w wyniku pandemii SARS-CoV-02?” (odpowiedzi: „Nie, nie zmieni się”, „Tak, zmieni się, w jaki sposób?”). Rozkład odpowiedzi na zamkniętą część pytania przeanalizowano z uwzględnieniem tych spośród czynników osobowych i uwarunkowań sytuacyjnych, które okazały się różnicować je istotnie statystycznie (z wykorzystaniem testu chi-kwadrat, przy $p = 0.05$).

Dystrybucja kwestionariuszy ankiety zrealizowano poprzez Biura Obsługi Studenta na wybranych uczelniach, które wyraziły zgodę na udział w badaniu. Gromadzenie danych przeprowadzono w czasie trwania izolacji społecznej spowodowanej pandemią w dwóch kohortach czasowych: maj–lipiec 2020 oraz październik 2020–styczeń 2021. Pierwsza tura gromadzenia danych to początek pandemii (Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) stan pandemii ogłosiła 11 marca 2020 r.), a zatem czas dostosowywania się do nowych realiów funkcjonowania, w tym

przestrzegania obostrzeń związanych z rozprzestrzenianiem się wirusa, z koniecznością obowiązkowej izolacji społecznej włącznie, co nie pozostawało bez wpływu na kondycję psychofizyczną oraz sferę emocjonalną jednostek. Druga tura przypadła na czas tzw. drugiej fali pandemii, kiedy zaczęto uświadamiać sobie długotrwałość warunków pandemicznych, co wymagało reorganizacji planów na przyszłość.

Kwestionariusz ankiety rozpowszechniano wśród studentów/studentek od maja 2020 roku. Warto podkreślić, iż był to czas obowiązywania restrykcyjnych ograniczeń w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, włącznie z zakazem opuszczania domu. Można zatem uznać, że ankietowani wypełniali kwestionariusz w okresie najsilniejszych obaw i stanu kryzysowego, żyjąc w dużej niepewności oraz sytuacji konieczności dostosowywania się do szeregu ograniczeń i zmian. Wypełniania ankiet w dwóch turach pozwala na dokonanie analizy porównawczej pomiędzy dwoma okresami „lockdownu”.

Społeczno-demograficzna charakterystyka próby badawczej

Projekt badawczy dotyczył młodzieży akademickiej. Respondentami były osoby posiadające status studentki/studenta. Dobór próby badawczej miał charakter celowo-losowy (celowy dobór osób posiadających status studentki/studenta, natomiast losowy był dobór reprezentantek/reprezentantów tej grupy).

W badaniu łącznie uczestniczyło 1259 osób. W pierwszym etapie badania (V–VII 2020) udział wzięło $N = 648$, natomiast w czasie drugiego pomiaru (X 2020–I 2021) zgromadzono odpowiedzi od $N = 611$.

Badanymi byli studenci (7,2%) i studentki (92,8%) studiów stacjonarnych (69,2%) i niestacjonarnych (30,8%) z całej Polski.

Zdecydowana większość osób ankietowanych (91,6%) to studentki/studentki szkół publicznych, pozostali to studentki/studentki szkół niepublicznych (8,4%), głównie studentki/studentki nauk humanistycznych (39,2%) i społecznych (53,5%). Studentki/studentki nauk ścisłych i przyrodniczych stanowili 2,5%, medycznych 2,2%, inżynierijno-technicznych 1,4% a związanych ze sztuką 1,2% ogółu respondentów.

Ponad połowa (69,2%) badanych to osoby studiujące w trybie stacjonarnym, pozostałe (30,8%) studiuje w trybie niestacjonarnym.

Respondentkami/respondentami były osoby w wieku od 21 do 25 i więcej lat: 21 lat (15,1%), 22 (26,5%), 23 (21,8%), 24 (13,8%), 25 (9,4%) i 25 lat i więcej (13,5%).

Prawie połowa respondentek/respondentów (42%) to osoby mieszkające na wsi, co trzeci (29,5%) respondent pochodzi z małego miasteczka do 50 tys. mieszkańców, a z miasta o średniej wielkości (od 50 do 200 tys. mieszkańców) 14,7%

respondentów. Pozostałe osoby (13,8%) mieszkają w dużych miastach wojewódzkich (powyżej 200 tys. mieszkańców).

W związku z pandemią prawie połowa studentów i studentek (46,1%) wróciła do domu rodzinnego na czas lockdownu.

Przewidywania młodzieży akademickiej dotyczące zmian życiowych w wyniku pandemii COVID-19 – wyniki badań w świetle zmian demograficznych

W celu określenia ewentualnych zmian jakie może wywołać w przyszłości pandemia COVID-19 osoby biorące udział w badaniu zostały poproszone o udzielenie odpowiedzi na pytanie: „Czy ma Pan/i przecucie, że Pana/i życie zdecydowanie zmieni się w wyniku pandemii SARS-CoV-02?”. Niniejsze pytanie miało charakter półotwarty, możliwe były odpowiedzi do wyboru: tak/nie – w przypadku odpowiedzi: tak – respondenci/respondenci proszeni byli o odpowiedź na pytanie: w jaki sposób? Wyniki badań wykazały, iż 64,4% badanych deklaruje brak przewidywanych zmian w życiu spowodowanych pandemią COVID-19, pozostali (35,6%) spodziewają się wpływu pandemii na zmiany życiowe.

Wśród badanych kobiet 64,4% deklarowało przewidywane zmiany w życiu spowodowane pandemią COVID-19, natomiast w grupie mężczyzn było to 62,4% odpowiedzi.

Biorąc pod uwagę wiek przewidywane zmiany w życiu spowodowane pandemią w największym procencie zadeklarowały osoby do 21 roku życia (41,5%), natomiast w najmniejszym procencie osoby w wieku 25 lat (30,8%).

Zmiany życiowe częściej deklarowali/ły studenci/studentki studiów stacjonarnych (38,2%), niż osoby studiujące w trybie niestacjonarnym (30%). Biorąc pod uwagę miejsce pochodzenia, najczęściej przewidywanie zmian życia w następstwie COVID-19 deklarowały osoby pochodzące z dużego miasta (powyżej 250 tys. mieszkańców) – 41,7%, z kolei najrzadziej deklaracje tego typu pojawiły się u respondentek/respondentów pochodzących z małego miasta liczącego do 50 tys. mieszkańców (33,1%).

Analiza odpowiedzi na pytanie: „Czy ma Pan/i przecucie, że Pana/i życie zdecydowanie zmieni się w wyniku pandemii SARS-CoV-02?” ze względu na zróżnicowanie sytuacji rodzinnej wykazała, iż najczęściej odpowiedzi twierdzące pojawiły się u singli/singielek oraz osób w związku partnerskim (37,8%), natomiast najrzadziej u osób będących w związku małżeńskim (26,8%).

Biorąc pod uwagę rodzaj wykonywanej pracy, zmiany w następstwie pandemii COVID-19 przewidują najczęściej respondenci/respondenci deklarujący pracę dorywczą bez umowy (49,2%), natomiast najrzadziej osoby zatrudnione na umowę o pracę (28,2%).

Zauważalna jest również różnica w rozkładzie odpowiedzi potwierdzających przewidywane zmiany a sytuacją materialną osób biorących udział w badaniu.

Niemal połowa (47,7%) osób mających trudną sytuację materialną przewiduje zmiany w wyniku pandemii, w porównaniu z niespełną co trzecią osobą (28,9%) o bardzo dobrym statusie materialnym.

Respondentki/respondenci, którzy odczuwali lęki i niepokoje związane z długą izolacją społeczną w okresie pandemii COVID-19 znacznie częściej (46,1%) deklarowali przewidywane zmiany spowodowane sytuacją epidemiologiczną aniżeli osoby deklarujące brak występowania owych lęków i niepokojów (22,1%).

Przewidywania młodzieży akademickiej w zakresie wpływu pandemii COVID-19 na zmiany życiowe – wyniki badań w obszarze kategoryzacji odpowiedzi

W przypadku twierdzącej odpowiedzi na pytanie: „Czy ma Pan/i przecucie, że Pana/i życie zdecydowanie zmieni się w wyniku pandemii SARS-CoV-02?” respondentki/respondenci zostali poproszeni o udzielenie dopowiedzenia: „w jaki sposób?”. Umożliwiło to dokonanie analizy jakościowej odpowiedzi osób badanych, która poszerzała obraz funkcjonowania młodzieży akademickiej w pandemicznej rzeczywistości COVID-19. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że 35,6% osób biorących udział w badaniu deklaruje przecucie o zmianie życia wskutek pandemii COVID-19.

Uzyskane odpowiedzi poddano kategoryzacji poprzez pogrupowanie w zbiory podobne treściowo pod względem obszaru funkcjonowania, których owe zmiany dotyczyły. Odpowiedzi zostały pogrupowane na sześć kategorii: zmiany w obszarze ekonomicznym, zmiany w obszarze pracy, zmiany w obszarze relacji interpersonalnych, zmiany w obszarze zdrowia psychicznego, zmiany nawyków/planów, afirmacja życia.

Respondentki/respondenci zgłaszaali najwięcej przewidywanych zmian w obszarze relacji interpersonalnych, co spowodowane było koniecznością izolacji społecznej, obostrzeniami związanymi z zamknięciem różnych miejsc w przestrzeni publicznej, przejściem uczelni na zdalny tryb nauki, zmianą miejsca zamieszkania w czasie pandemii. Co czwarta osoba deklarująca zmianę życia w wyniku pandemii COVID-19 (25,4%) podkreślała zmiany w sferze relacji z innymi, życia towarzyskiego, co jest szczególnie istotnym elementem stylu życia młodzieży akademickiej. Wypowiedzi respondentek/respondentów wykazują również obawy i lęki przed kontaktami międzyludzkimi. Następujące egzemplifikacje opinii respondentów obrazują owe tendencje: „zawsze miałam problem z kontaktami z ludźmi, a przez kwarantannę zamknęłam się w domu i od 3 miesięcy nie miałam kontaktów z innymi [osobami – dop. autorów] poza domownikami. Wyjście na zewnątrz powoduje u mnie ataki paniki a kontakt z ludźmi olbrzymi lęk” (A187); „ludzie obawiają się kontaktów społecznych, izolują się” (A320); „studowanie zdalne, brak możliwości poznania osób ze swojego kierunku” (A593); „na

pewno [nastąpiła zmiana – dop. autorów] jeśli chodzi o kontakty międzyludzkie, będzie ciężiej z zaufaniem, teraz jesteśmy odcinani od życia studenckiego i najlepsze czasy nam przemijają” (A612); „upadają stałe kontakty, relacje z drugim człowiekiem, brakuje realnej i bardzo potrzebnej rozmowy, której nie zastąpi ekran komputerów. Brakuje mi osobiście realnego kontaktu, bliskości z drugim człowiekiem” (A613); „będzie mi ciężko nawiązać ponowne kontakty z bliskimi” (A642); „relacje domowe są nadszarpnięte” (A679); „ludzie będą nieufni i zamknięci na innych” (A731); „ostatnio zaczęłam zauważać, iż nie ufam obcym ludziom w moim otoczeniu, przeszkadza mi ich bliskość (np. ludzie stojący zbyt blisko mnie w kolejne do sklepu)” (A805); „jest to czas w moim życiu, kiedy powinnam korzystać z życia, bawić się, spotykać nowych ludzi, spotykać się ze znajomymi. Przez pandemię zostało mi to zabrane” (A911).

Warunki pandemii skutkowały również szeregiem trudności w obszarze zdrowia psychicznego ankietowanych studentek oraz studentów. Kryzys zdrowia psychicznego deklarowało 15,1% badanych, którzy odpowiedzieli, że przewidują zmianę życia w wyniku pandemii COVID-19. W obszarze zdrowia psychicznego respondentki/respondenci podkreślali doświadczenie lęków związanych z kontaktami międzyludzkimi, obaw o dalsze losy oraz o zdrowie swoje i bliskich, niestabilność emocjonalną, jak również obniżenie nastroju. Egzemplifikacją tego typu odczuć są następujące wypowiedzi: „z powodu dużej ilości zmartwień i izolacji prawdopodobnie zacznę korzystać z wizyt u psychologa, aby polepszyć swój stan zdrowia” (A35); „często towarzyszy mi strach” (A422); „myślę, że cała sytuacja, izolacja, e-learning bardzo cofnęło moją pewność siebie, moje zaburzenia lękowe mocno się nasiliły, nie wychodzę z domu, nie mam kontaktu z innymi prócz rodziców i siostry” (A727); „ograniczone kontakty społeczne nie wpływają korzystnie na mój stan psychiczny. Myślę, że pandemia przyczyniła się do pogłębienia mojej choroby (choroba Gravesa-Basedowa)” (A827); „na pewno zmieni się moje poczucie stabilności, myślę że zostaną obawy” (A859); „nie widzę dla siebie dobrej przyszłości, cała ta sytuacja mocno przytłacza. Nic nie będzie już takie jak wcześniej” (A872); „zmieniło się moje postrzeganie świata. Życie już nie jest pewnikiem. Wiele rzeczy przestało mieć znaczenie. Zamknęłam się w sobie” (A991).

Spośród osób ankietowanych, które odpowiedziały, że przewidują zmianę życia w wyniku pandemii, 15,8% podkreślało konieczność dokonania zmiany swoich codziennych nawyków oraz planów życiowych. Rzeczywistość pandemii wymusiła weryfikację planów życiowych. Jednostki uświadomiły sobie nieprzewidywalność losów oraz fakt istnienia zewnętrznych czynników determinujących przyszłość. Zmiany pojawiły się również w obszarze codziennych zwyczajów, nawyków. W warunkach pandemicznych pojawiły się nowe nawyki, np. te dotyczące higieny. Obrazują to poniższe wypowiedzi: „miałam inne plany, inaczej marzyłam kończyć studia licencjackie” (A424); „stosowanie środków do dezynfekcji będzie z pewnością towarzyszyć mi już na zawsze (A472); „będę zwracać jeszcze większą uwagę na to czego dotykam, gdzie się znajduję i z jakimi ludźmi mam kontakt.

Poza tym nauczyłam się wielu rzeczy, które z pewnością wykorzystam w przyszłości (np. pieczenie własnego chleba)” (A504); „strata dużej ilości czasu na nieproduktywność, zmiana stylu życia, odłożenie planów” (A605); „trudno powiedzieć, co wydarzy się w kolejnych miesiącach. Czy nasze plany na przyszłość spotkają się z realizacją” (A693).

Wśród osób ankietowanych, które odpowiedziały, że przewidują zmianę życia w wyniku pandemii COVID-19, 13% zwracało uwagę na afirmację życia, przebudowę wartości i priorytetów życiowych, refleksje egzystencjalne, podkreślenie znaczenia codziennych drobnych spraw, praktykę wdzięczności, podkreślenie wartości zdrowia oraz relacji z innymi. Tendencje te widoczne są w poniższych wypowiedziach: „będę bardziej doceniać to co mam” (A55); „zaczęnę doceniać życie bez ciągłego niepokoju” (A136); „zaczęłam bardziej doceniać zdrowie” (A190); „mam nadzieję, że zaczęnę naprawdę dostrzegać i być szczerze wdzięczna za wszystko to, co wcześniej brałam za pewnik” (A349); „zaczęłam dostrzegać rzeczy najważniejsze. Co tak na prawdę potrzebujemy do normalnego życia, a co jest zbędne – zwykłe nakręcanie marketingu. Nasi bliscy –rodzina, to podstawa!” (A369); „bardziej docenię możliwość obcowania z naturą” (A685); „zaczęnę wiele rzeczy doceniać dużo bardziej niż dotychczas. Pandemia pokazała mi jak ważny jest kontakt z drugim człowiekiem” (A714); „będę czerpać z życia jeszcze więcej niż dotychczas” (A798); „myślę, że zaczęnę dostrzegać to co mam i będę mniej narzekać” (A834); „myślę, że będę bardziej doceniać rodzinę i małe dobre rzeczy, które spotykają mnie każdego dnia” (A981); „zmieni moją hierarchię wartości, głównie w schemacie mieć czy być?” (A1020); „zdrowie będzie moim priorytetem” (A1068); „miałam więcej czasu na poznanie siebie i dowiedzenie się, czego potrzebuję, kim jestem, co robię i dlaczego to robię. Pokochałam siebie bardziej” (A1161); „); „zdecydowanie się zmienić, COVID-19 nauczył nas, ludzi, że nie potrafimy przewidzieć tego, co wydarzy się w najbliższym miesiącu. Także myślę, że będę się bardziej skupiać na tym, co jest tu i teraz. I nie zamartwiać się niepotrzebnie” (A718).

Zmiany w obszarze ekonomicznym, czyli pogorszenie sytuacji materialnej, stały się doświadczeniem 10,2% osób badanych, które odpowiedziały, że przewidują zmianę życia w wyniku pandemii COVID-19. W celu dokonania wnikliwej analizy zmiany sytuacji materialnej badanych, poddano analizie jakościowej ich wypowiedzi na ten temat. Wykazała ona, że kryzys ekonomiczny w znacznym stopniu uwarunkowany był trudnościami związanymi z pracą zawodową swoją lub osób bliskich, trudną globalną sytuacją gospodarczą, wzrostem cen, brakiem możliwości oszczędzania. Tendencje owe sugerują następujące, wybrane wypowiedzi: „na pewno będę jeszcze przez długi czas miała problemy finansowe. Musiałam zrezygnować ze studiowania za granicą z powodu braku funduszy, które miałam zbierać w tym roku” (A534); „może to negatywnie wpłynąć na firmę mojego męża i nasze finanse” (A564); „obawiam się braku wystarczających środków do życia (nie wspominając o przyjemnościach)” (A657); „obawiam się kryzysu gospodarczego, co może wpłynąć na stabilizację finansową mojej rodziny” (A626).

Z sytuacją materialną nierozzerwalnie związana jest sytuacja w obszarze funkcjonowania zawodowego. W tej przestrzeni zmiany zadeklarowało 20,4% uczestniczek/uczestników badania, którzy odpowiedzieli, że przewidują zmianę życia w wyniku pandemii COVID-19. Najczęściej zmiany dotyczą utraty pracy, trudności w znalezieniu pracy, konieczności zmiany pracy. Brak stabilności zawodowej obrazują wypowiedzi: „jako studentka długo nie znajdę pracy”(A19); „brak miejsc dla absolwentów szkół wyższych, cięższe wejście na rynek pracy” (A30); „moje plany związane z wcześniejszym pójściem do pracy z powodu redukcji etatów w szkołach niestety muszą zostać odłożone w czasie” (A457); „problem ze znalezieniem pracy wakacyjnej” (A569); „będę zmuszona zmienić pracę” (A677).

Przewidywania młodzieży akademickiej w zakresie wpływu pandemii COVID-19 na zmiany życiowe – wyniki badań porównujących dwa etapy gromadzenia danych

Gromadzenie danych do badań przeprowadzone zostało w dwóch kohortach czasowych: pierwszy etap to maj–lipiec 2020, drugi: październik 2020–styczeń 2021. Te dwa okresy różniły się znacznie sytuacją pandemiczną oraz jej następstwami dla funkcjonowania jednostek, jak również nastrojami społecznymi. Pierwsza fala pandemii charakteryzowała się niepewnością, koniecznością dostosowania się do zaistniałych warunków funkcjonowania oraz lękiem o zdrowie swoje oraz bliskich. Z kolei druga fala pandemii to czas, w którym jednostki zaadaptowały się już do warunków egzystencji w dobie pandemii oraz pojawiła się świadomość długotrwałości funkcjonowania w takim trybie.

Analizie ilościowej pod względem czasu badania poddane zostało pytanie: „Czy ma Pan/i przeczucie, że Pana/i życie zdecydowanie zmieni się w wyniku pandemii SARS-CoV-02?”. Biorąc pod uwagę odpowiedź twierdzącą ujawniającą przeczucie o zmianach w życiu w następstwie COVID-19 wyniki badań wskazują, iż (10.2020–01.2021) respondentki/respondenci częściej taką zmianę w życiu przewidywali w drugim okresie gromadzenia danych (43,5%), aniżeli w pierwszej kohorcie czasowej (26,5%). Brak przeczucia o zmianach w życiu w wyniku pandemii COVID-19 w pierwszym okresie badania deklarowało 73,5% respondentów, natomiast w drugim okresie było to 56,8%.

Biorąc pod uwagę perspektywę temporalną gromadzenia danych w analizie jakościowej odpowiedzi twierdzących ujawniających przeczucie o zmianach w życiu w następstwie COVID-19 wyniki badań wskazują różnice procentowe. Kryzys ekonomiczny w pierwszym okresie badania wskazywało 18% respondentek/respondentów, natomiast w drugim tylko 6%. Grupa 25% respondentek/respondentów sygnalizowała kryzys pracy w pierwszym etapie gromadzenia danych, z kolei w drugim etapie było to 17,9%. Kryzys relacji w okresie maj–lipiec 2020 dotyczył 14% osób badanych, w czasie październik 2020–styczeń 2021 było to 31,5%. Kry-

zys zdrowia psychicznego w dwóch kohortach czasowych dotyczył zbliżonej grupy osób (ok. 15%). Zmiana nawyków/planów dotyczyła 20% badanych w pierwszym okresie, natomiast w drugim okresie było to 13,6%. Docenianie życia zadeklarowało w pierwszej fali pandemii 8% respondentek/respondentów, w drugiej fali pandemii zasygnalizowało tę zmianę 15,8%.

Wraz z upływem czasu jednostki zaadaptowały się do nowych warunków, nabyły umiejętności radzenia sobie w zastanej rzeczywistości, czego potwierdzeniem jest wypowiedź jednej z badanych: „początkowo nie radziłam sobie z nową sytuacją, zawałam studia zdalne. Było mi źle, jednak z czasem nauczyłam się nowego radzenia sobie z problemami” (A792).

Dyskusja i wnioski

Przedstawione w artykule wyniki badań naukowych wskazują na wielość zmian życiowych spodziewanych przez młodzież akademicką w wyniku pandemii COVID-19. Zmiany te ujawniły się szczególnie w obszarze relacji interpersonalnych, co spowodowane było koniecznością zachowania izolacji społecznej w warunkach pandemicznych. Czas studiów to okres szczególnie intensywnego życia towarzyskiego, poszukiwania partnera/partnerki życiowej, co wynika ze specyfiki rozwojowej etapu wczesnej dorosłości. Rzeczywistość pandemii znacznie utrudniła realizację niniejszych zadań rozwojowych. Kryzys relacji ujawnił się szczególnie w drugim okresie gromadzenia danych, co wskazywać może na permanentne pogłębianie się trudności w relacjach interpersonalnych w kolejnych falach pandemii.

Specyfika pandemii COVID-19 nie pozostała bez znaczenia dla kondycji finansowej oraz sytuacji zawodowej badanej młodzieży akademickiej.

Mając na uwadze przeżycia związane z pandemią COVID-19 można przyjąć, iż niejednokrotnie jednostki (w tym młodzież akademicka) znajdowały się w kryzysie psychologicznym, a co za tym idzie zmagaly się z koniecznością weryfikacji planów życiowych. Wyniki badań naukowych zaprezentowane w artykule potwierdzają tę tezę.

Wyniki badań potwierdziły, iż warunki pandemii COVID-19 nie pozostały bez wpływu na codzienne funkcjonowanie, jakość życia oraz kondycję psychiczną młodzieży akademickiej. W obliczu konieczności nagłego dostosowania się do nieznanych dotąd reguł życia, odczuwanego lęku o zdrowie/życie swoje oraz bliskich oraz nieprzewidywalności dalszych losów, warunki pandemiczne można uznać za czynnik generujący u jednostek kryzys psychiczny (Babicki, Mastalerz-Migas 2020). Stan ten jest następstwem tego, że przeżywane wydarzenie jest na tyle trudne, że jego rozwiązanie z powodu braku wystarczających zasobów skutecznego radzenia sobie, staje się nieosiągalne. Znamienną cechą bycia w kryzysie jest również jego istotność dla dalszego kierunku rozwoju jednostki (James, Gilliland 2006).

Nie bez znaczenia dla kondycji ludzi w dobie pandemii była percepcja ryzyka, która stanowi przekonania jednostki generowane z subiektywnego osądu wartości, uczuć w sytuacji poprzedzającej wystąpienie specyficznych szkód jako szkodliwych rezultatów tej sytuacji (Renn 2006). Tak rozumiana percepcja ryzyka wystąpienia określonych stanów wpływa na podejmowane przez jednostkę zachowania, w tym na działania prewencyjne i profilaktyczne. W porównaniu z ogólną populacją dorosłych, młodzież studiująca doświadczała bardziej zróżnicowanych wyzwań, w tym także ograniczenia rozwoju doświadczenia zawodowego, braku uogólnionego wsparcia, ale także braku strategii radzenia sobie, co czyniło tę grupę wyjątkowo podatną na trudności i problemy psychologiczne (Vagni i in. 2022). Negatywne doświadczenia życiowe w połączeniu z relatywnie niższymi zdolnościami adaptacyjnymi i niższym poziomem odporności psychicznej czynią grupę młodych ludzi między 18 a 25 rokiem życia szczególnie podatną na zaburzenia w związku z doświadczeniem ekstremalnego stresu (Mozid 2022). Odnotować należy także znaczące indywidualne zróżnicowanie w reakcji na stresory (Hanson i in. 2020). Co znamienne, w krajach doświadczających zjawiska długotrwałych „lockdownów”, jak w Stanach Zjednoczonych, zaobserwowano wyraźny wzrost trudności psychicznych zwłaszcza we wrażliwych populacjach, w tym wśród młodzieży (Wang i in. 2020).

W ocenie postrzegania sytuacji jako trudnej, kryzysowej istotne znaczenie mają zasoby osobiste jednostek, w szczególności rezyliencja, czyli odporność psychiczna postrzegana jako giętkość, elastyczność, a zatem umiejętność dostosowywania się do zmiany warunków oraz odporność psychiczna na działanie czynników trudnych, problemowych (Schiraldi 2019). Kompetencja ta wspomaga jednostki w szybszej adaptacji do zastanych warunków, zapobiega zaburzeniom związanym ze stresem, takim jak stany lękowe czy depresja, co stanowi istotną przesłankę do rozwijania jej w nieprzewidywalnej, aktualnej rzeczywistości społeczno-kulturowej. Rezyliencja okazała się zatem bardzo cennym zasobem jednostek w obliczu pandemii COVID-19, w szczególności w grupie młodzieży (również akademickiej), co stanowić może istotną rekomendację do podejmowania działań profilaktycznych w tym zakresie.

Niespodziewana oraz niecodzienna sytuacja pandemii przełamująca rutynę codzienności, potęgowana niepewnością związaną z trudnościami w antycypacji przyszłości oraz świadomością przyszłych zmian życiowych, stanowi bez wątpienia czynnik stresotwórczy związany z doświadczeniem kryzysu oraz lęku. Stres rozumiany według transakcyjnej teorii autorstwa R. S. Lazarusa i S. Folkama (Lazarus, Folkman 1984) to „szczególny rodzaj relacji między człowiekiem a otoczeniem, które to otoczenie człowiek ocenia jako nadwężające lub przekraczające jego zasoby i zagrażające jego dobrostanowi” (za: Terelak 2001, s. 70–72). Zatem w odczuwaniu stresu nie są kluczowe czynniki obiektywne, lecz ich subiektywna ocena oraz postrzeżenie przed jednostką, co związane jest z planowaniem i przewidywaniem przyszłych zdarzeń. Istotny jest zatem kontekst poznawczy ocenianej

sytuacji i subiektywne postrzeganie jej jako zagrażającej. Rzeczywistość pandemii bez wątplenia zagrażała dobrostanowi jednostek, jednakże siła odczuwania owego zagrożenia związana jest również z aktywnością jednostek, relacją na linii jednostka–otoczenie oraz obranymi strategiami radzenia sobie. Niniejsze strategie okazały się szczególnie istotne w czasie pandemicznym, ponieważ świadome, celowe działania podejmowane w obliczu sytuacji ocenianej jako stresowa i aktywność prospektywna jednostek pełniły funkcję regulacyjną emocji oraz skupiały się na aktywnym rozwiązaniu problemu lub chociażby poprawie trudnej sytuacji. Stąd tak istotna była aktywność ludzi podejmowana w walce z pandemią, co tłumaczy popularność różnego rodzaju akcji, np. szycia maseczek, robienia zakupów dla osób starszych, wsparcia personelu medycznego (np. poprzez organizację dostaw żywności przez branżę gastronomiczną). Radzenie sobie z czynnikami trudnymi, stresogennymi za pomocą strategii aktywnych, nastawionych na działania zadaniowe jako działalność bardziej korzystną potwierdzają również wyniki badań poczynionych przez A. Bokszanin w kontekście stresu odczuwanego przez młodzież w obliczu kataklizmu powodzi, co może być porównywalne z sytuacją pandemii (Bokszanin 2002).

Rzeczywistość pandemiczna charakteryzowała się koniecznością zmiany dotychczasowych wzorców zachowań, zarówno tych dotyczących życia codziennego, jak również tych długofalowych. Przełamanie rutyny, brak stabilności, poczucia bezpieczeństwa oraz trudności w przewidywaniu swoich dalszych losów to znamienne cechy, które stały się doświadczeniem ludzi (również studentek oraz studentów) funkcjonujących w początkowej fazie pandemii COVID-19. Pandemiczne realia permanentnej zmiany generowały elastyczność oraz zmienność jako cechy jednostek w niej egzystujących. Warto pamiętać, iż następstwem tych cech jest coraz bardziej odczuwana niepewność przyszłych losów, trudności w przewidywaniu przyszłości oraz nastawienie na teraźniejszość. Wynika to z potrzeby człowieka do odczuwania poczucia bezpieczeństwa opartego na rutynie, stałości i przewidywalności (Giddens 2010). Pojawia się zatem dysonans pomiędzy potrzebą stałości a funkcjonowaniem w warunkach permanentnej zmiany, którego rozwiązaniem może być przekonanie o możliwości ufania w większym stopniu przede wszystkim sobie oraz swoim kompetencjom aniżeli warunkom środowiska zewnętrznego (Mamzer 2008). Zwrot w kierunku samorozwoju, nastawienie na własne wewnętrzne duchowe przeżycia oraz odczucia to zauważalne tendencje stanowiące sposób radzenia sobie z trudnymi kryzysowymi warunkami pandemii COVID-19. Mając na uwadze psychospołeczną specyfikę funkcjonowania młodzieży akademickiej oraz zadania rozwojowe okresu wczesnej dorosłości (Przetacznik-Gierowska, Tyszkowa 1996) warto podkreślić, iż niniejsze zmiany wymagały posiadania szczególnych umiejętności dostosowywania się do zastanych warunków pandemicznych oraz podjęcia rozważań na temat ich wpływu na zmiany życiowe oraz przyszłe losy.

Każda zmiana w ludzkiej biografii może znamionować się rozwojowym, regresywnym lub destrukcyjnym charakterem (Matuszewska 1997). Trudno jedno-

znacznie dookreślić właściwości przemian w karierze, relacjach międzyludzkich, zaangażowaniu obywatelskim i życiu duchowym wywołanych przez pandemię COVID-19 w egzystencji badanej młodzieży akademickiej. Podobnie jak inne sytuacje przejściowe (Anderson i in. 2011) mogą mieć trudne do przewidzenia krótko-, średnio- i długoterminowe skutki. Większość z nich co prawda wyróżnia się negatywną osobliwością, jednak ich ostateczny rezultat wcale nie musi mieć pejoratywnych konotacji dla jej egzystencji. Niektóre kryzysy i trudne sytuacje mogą mieć bowiem znaczenie rozwojowe oraz prowadzić do bardziej satysfakcjonującego życia (Polukhina 2018; Robinson 2015).

Przedstawione dane sygnalizują sfery aktywności studentów wymagające zintensyfikowanego wsparcia i interwencji doradców i specjalistów zajmujących się udzielaniem pomocy w obszarze zdrowia psychicznego oraz rozwoju kariery zawodowej. Mogą one również stanowić inspirację dla przyszłych badań analizujących sytuację młodych ludzi w okresie pandemii. Wnikliwsze dane mogą bowiem pomóc specjalistom w doborze trafniejszych metod interwencji. Przy projektowaniu i planowaniu pomocy dla młodzieży akademickiej w obszarze usług psychologicznych i doradczych powinno uwzględniać się wagę indywidualnych doświadczeń z okresu pandemii.

Konkludując, ograniczenia w nauce, pracy oraz życiu towarzyskim wynikające z konieczności zachowania dystansu społecznego oraz długotrwała izolacja społeczna wiązały się z licznymi zmianami w życiu studentek oraz studentów, którzy dali tego wyraz w ankietach podjętych badań empirycznych.

Abstract: Academic youth during the COVID-19 pandemic: student anticipation of life changes changes in the face of a crisis situation

The reality of the SARS-CoV-2 virus pandemic has brought the need to adapt to several changes in the functioning of individuals in almost every area of life. Socio-economic and psychophysical conditions of individuals in the era of the COVID-19 pandemic have become factors determining the change in everyday habits, lifestyle, and prospects for looking at the future. The unstable personal, economic, and professional situation has also become the experience of academic youth.

The main objective of this article is to analyze the results of team research on the specifics of the functioning of academic youth during the SARS-CoV-2 virus pandemic, in particular in determining students' predictions about the impact of the pandemic on their future life changes. The research was conducted with the participation of students of various study modes (N = 1259) using the online survey questionnaire (CAWI). The results of scientific research presented in the article indicate the multitude of life changes expected by academic youth due to the COVID-19 pandemic. These changes were particularly evident in interpersonal relationships caused by the need to maintain social isolation in pandemic conditions.

The considerations undertaken in the article may help determine students' psychophysical, economic, educational, and professional conditions during crisis conditions, such as the

SARS-CoV-2 virus pandemic. This will enable the implementation of appropriate actions and prevention programs supporting this social group in adapting to functioning in the new pandemic reality (as well as post-pandemic) and counteracting difficulties, fears, and fears related to life changes predicted in the future.

Key words: COVID-19, a pandemic, academic youth, life changes, crises.

Bibliografia

- [1] Anderson M.L., Goodman J., Schlossberg N.K., 2011, *Counseling adults in transition*, Springer Publishing Company.
- [2] Arnett J.J., 2004, *Emerging adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*, Oxford University Press, New York.
- [3] Babicki M., Mastalerz-Migas A., 2020, *Występowanie zaburzeń lękowych wśród Polaków w dobie pandemii COVID-19*, „Psychiatria Polska”, 188.
- [4] Bokszanin A., 2002, *Prognozy radzenia sobie ze stresem po powodzi przez dorastających*, „Czasopismo Psychologiczne”, 8 (2).
- [5] Cao W., Fang Z., Hou G., Han M., Xu X., Dong J., Zheng J., 2020, *The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China*, „Psychiatry Research” 287, 112934.
- [6] Dellafiore N.T., Caruso F., Barello R., 2021, *Risk and protective factors for psychological distress among Italian university students during the COVID-19 pandemic: The beneficial role of health engagement*, „International Journal of Social Psychiatry”, 67 (1).
- [7] Denny E., 2022, *Crisis, Resilience, and Civic Engagement: Pandemic-Era Census Completion*, „Perspectives on Politics”, 20 (2).
- [8] Domaradzki J., 2022, *‘Who Else If Not We’. Medical Students’ Perception and Experiences with Volunteering during the COVID-19 Crisis in Poznan, Poland*, „International Journal of Environmental Research and Public Health”, 19, 2314.
- [9] Dymecka J., 2021, *Psychospołeczne skutki pandemii COVID-19*, „Neuropsychiatria i Neuropsychologia”, 16 (1–2).
- [10] Gambin M., Sękowski M., Woźniak-Prus M., Wnuk A., Oleksy T., Cudo A., Hansen K., Huflejt-Łukasik M., Kubicka K., Łyś A.E., Gorgol J., Holas P., Kmita G., Łojek E., Maison D., 2021, *Generalized anxiety and depressive symptoms in various age groups during the COVID-19 lockdown in Poland: Specific predictors and differences in symptoms severity*, „Comprehensive Psychiatry”, 105, 152222.
- [11] Giddens A., 2010, *Nowoczesność i tożsamość*, PWN, Warszawa.
- [12] Gilliland B.E., James R.K., 2006, *Strategie interwencji kryzysowej*, Warszawa: PARPA.
- [13] Glenn R. Schiraldi, 2019, *Siła rezylencji: jak poradzić sobie ze stresem, traumą i przeciwnościami losu?*, Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- [14] Hanson C.L., Magnusson B.M., Crandall A.A., Barnes M.D., McFarland E., Smith M., 2022, *Life experience pathways to college student emotional and mental health: A structural equation model*, „Journal of American College Health”, 1–8.
- [15] Jankowiak B., Jaskulska S., Marciniak M., Klichowski M., 2022, *Edukacja zdalna w czasie pandemii COVID-19 w doświadczeniach polskich uczniów i uczennic – postrzeganie możliwości uzyskania pomocy w szkole*, „Horyzonty Wychowania”, 21 (57).

- [16] Jaskulska S., Jankowiak B., Marciniak M., Klichowski M., 2022, *Assessment of Physical Well-Being and Leisure Time of Polish Students during the COVID-19 Outbreak*, „International Journal of Environmental Research and Public Health”, 19, 8358.
- [17] Klimkowska K., 2016, *Wspieranie młodzieży akademickiej w dojrzewaniu do dorosłości*, „Kultura i Wartości”, 18.
- [18] Lazarus R.S., Folkman S., 1984, *Stress appraisal and coping*, New York.
- [19] Mamzer H., 2008, *Poczucie bezpieczeństwa ontologicznego. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- [20] Marciniak M., Jaskulska S., Gasparovic S., Janiūnaitė B., Horbačauskienė J., Glavak Tkalić R., 2022, *The Psychological Well-Being and Civic Engagement of Polish, Croatian and Lithuanian Academic Students during COVID-19 Outbreak*, „International Journal of Environmental Research and Public Health”, 19, 11202.
- [21] Matuszewska M., 1997, *Zmiany rozwojowe wczesnej dorosłości*, „Forum Psychologiczne”, II, 2.
- [22] Moziđ N.E., 2022, *Association between psychological distress and coping strategies among students engaged in online learning*, PLoS One 17, e0270877.
- [23] Oleś P.K., 2010, *Psychologia człowieka dorosłego*, PWN, Warszawa.
- [24] Polukhina M., 2018, *Features of the value-motivational component of the individual professional development crisis in early adulthood*, „Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools”, 25 (1).
- [25] Przetacznik-Gierowska M., Tyszkowa M., 1996, *Psychologia rozwoju człowieka*, PWN, Warszawa.
- [26] Rania N., Coppola I., 2022, *The Fear of Contagion and the Attitude Toward the Restrictive Measures Imposed to Face COVID-19 in Italy: The Psychological Consequences Caused by the Pandemic One Year After It Began*, „Front. Psychol.”, 13, 805706.
- [27] Renn O., 2006, *Risk communication: consumers between information and irritation*, „Journal of Risk Research”, 9 (8).
- [28] Robinson O.C., 2015, *Emerging adulthood, early adulthood and quarter-life crisis: Updating Erikson for the twenty-first century*, [w:] *Emerging adulthood in a European context*, (red.) R. Žukauskiene, Routledge.
- [29] Skalski S., 2021, *Obawy studentów związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-02*, „Edukacja – Terapia – Opieka”, 3.
- [30] Terelak J., 2000, *Psychologia stresu*, Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta.
- [31] Toffolutti V., Plach S., Maksimovic T., Piccitto G., Mascherini M.; Mencarini L.; Aassve A., 2022, *The association between COVID-19 policy responses and mental well-being: Evidence from 28 European countries*, „Social Science & Medicine”, 301, 114906.
- [32] Turska E., Stępień-Lampa N., 2021, *Well-being of Polish university students after the first year of the coronavirus pandemic: The role of core self-evaluations, social support and fear of COVID-19*, PLoS ONE, 16, 0259296.
- [33] Wang X., Hegde S., Son C., Keller B., Smith A., Sasangohar F., 2020, *Investigating mental health of US college students during the COVID-19 pandemic: cross-sectional survey study*, „Journal of Medical Internet Research”, 22, e22817.
- [34] Wiczorek T., Kołodziejczyk A., Ciułkiewicz M., Maciaszek J., Misiak B., Rymaszewska J., Szcześniak, 2021, *D. Class of 2020 in Poland: Students' Mental Health during the COVID-19 Outbreak in an Academic Setting*, „International Journal of Environmental Research and Public Health”, 2884.

- [35] Vagni M., Maiorano T., Giostra V., Pajardi D., Bartone P., 2022, *Emergency Stress, Hardiness, Coping Strategies and Burnout in Health Care and Emergency Response Workers During the COVID-19 Pandemic*, „Frontiers in Psychology”, 13, 918788.
- [36] Zakaria F., 2021, *Ten Lessons for a Post-Pandemic World*, W.W. Norton & Company.

Źródła internetowe

- [37] BBC News, 2020, Global stock markets plunge on coronavirus fears, <https://web.archive.org/web/20200429050920/https://www.bbc.com/news/business-51612520> (dostęp: 12.02.2023).
- [38] Chirikov I., Soria K.M., Horgos B., Jones-White D., 2020, Undergraduate and Graduate Students' Mental Health During the COVID-19 Pandemic, <https://escholarship.org/uc/item/80k5d5hw#main> (dostęp: 12.12.2022).
- [39] Center For Systems Science and Engineering at Johns Hopkins University 2022, Coronavirus COVID-19 global cases by Johns Hopkins CSSE, <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/dashboards/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6> (dostęp: 12.02.2023).
- [40] Długosz P., 2020, Raport z badań: Krakowscy studenci w sytuacji zagrożenia pandemią korona wirusa, <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/04/Krakowscy-studenci-w-sytuacji-zagro%C5%BCenia-pandemi%C4%85-koronawirusa.pdf> (dostęp: 12.12.2022).
- [41] Drozdowski R., Krajewski M., Kubacka M., Modrzyk A., Rogowski Ł., Rura P., Stamm A., 2020, Życie codzienne w czasach pandemii, http://socjologia.amu.edu.pl/images/pliki/r%c3%b3%c5%bcne_prezentacje_etc/%c5%bbycie_codziennie_w_czasach_pandemii_-_Wydzia%c5%82_Socjologii_UAM_-_WWW.pdf (dostęp: 12.12.2022).
- [42] European Commission, Directorate-General for Communication 2020, Attitudes on Vaccination against COVID-19, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/546306> (dostęp: 14.02.2023).
- [43] Kumar R., Agarwal A., 2021, Impact of COVID-19 on mental health of youths, https://www.researchgate.net/publication/354683449_Impact_of_covid-https://www.researchgate.net/publication/354683449_Impact_of_covid-19_on_mental_health_of_youths/stats#fullTextFileContent (dostęp: 13.12.2022).
- [44] Marques G., Drissi N., Torre-Dias I., Sainz de Abajo B., Ouhbi S., 2020, Impact of COVID-19 on the psychological health of university students in Spain and their attitudes toward Mobile mental health solutions, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33388481/> (dostęp: 12.12.2022).
- [45] Mascherini M., Campajola M., 2020, Youth in a time of COVID. Eurofound, <https://www.eurofound.europa.eu/pl/publications/blog/youth-in-a-time-of-covid> (dostęp: 12.12.2022).
- [46] Mazur J., 2021, Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego. Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe, https://eduhack.iuw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/01/PL-Raport_Nauczanie-zdalne-Oswojenie-nieznanego-Wplyw-pandemii-COVID-19na-szkolnictwo-wyzsze-pdf (dostęp: 12.12.2022)
- [47] MEN [Ministerstwo Edukacji Narodowej], 2020, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem

- i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 410). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000410> (dostęp: 13.01.2023).
- [48] MNiSW [Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego], 2020, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 405). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000405> (dostęp:13.01.2023)
- [49] New York Times, 2020, Coronavirus Cancellations: An Updating List, <https://web.archive.org/web/20200501092942/https://www.nytimes.com/article/cancelled-events-coronavirus.html> (dostęp: 12.02.2023).
- [50] OECD, 2020, Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/> (dostęp: 12.02.2023).
- [51] Rzecznik Praw Pacjenta, 2020, Zdrowie psychiczne na polskich uczelniach. Raport Rzecznika Praw Pacjenta, https://archiwum.pcz.pl/sites/default/files/zdrowie_psy psychiczne_na_polskich_uczelniach_-_raport_rzecznika_praw_pacjenta.pdf (dostęp: 12.02.2023).
- [52] Szczęsny S., Jak COVID-19 wpłynie na studia w roku akademickim 2020/1 – przygotowany przez Centrum Edukacji EFEKTY, <https://efekty.pl/jak-covid-19-wplynie-studia-w--2020-roku-opinia-wladz-uczelni-badanie-ankietowe> (dostęp: 13.01.2023).
- [53] UNESCO, 2020, COVID-19 Educational Disruption and Response, <https://web.archive.org/web/20200912160238/https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> (dostęp: 12.02.2023).
- [54] World Health Organization, 2021, WHO coronavirus (COVID-19) dashboard, <https://covid19.who.int/> (dostęp: 12.12.2022).
- [55] World Tourism Organization, 2020, COVID-19 related travel restrictions – a global review for tourism. First report. UNWTO, https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-04/TravelRestrictions_0.pdf (dostęp: 22.01.2023).